

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 28)

LESSEN VAN A.D. DE GROOT

'Het Nederlandse onderwijssysteem heeft vele kwaliteiten en vele fouten. Dit boek gaat voornamelijk over de fouten.' Zo opent Adriaan de Groot 'Vijven en zessen, over cijfers en selectie in het onderwijs'. En die cijfers kwalificeert hij als 'willekeurig, ondemocratisch en inefficiënt'. Met zijn boek zwengelde De Groot in Nederland de discussie aan over de subjectieve wijze van beoordelen in het onderwijs. Hij plaatste daar objectieve toetsen als remedie tegenover, zoals de door hem ontwikkelde schooltoets (de latere Cito-toets). Maar we doen hem tekort als we dit boek alleen wegzetten als een pleidooi voor objectieve toetsing. Het gaat ook over het belang van heldere doelen en eerlijke kansen voor alle leerlingen om die doelen te halen. Zijn boek (uit 1966) bevat lessen die verrassend actueel zijn.

HET IDEE

In 1958 keerde De Groot, hoogleraar Psychologie in Amsterdam, laaiend enthousiast terug van een studiereis naar de Educational Testing Service van Princeton University (VS). Dit instituut ontwikkelt studietoetsen voor scholen en universiteiten. Zoiets zou Nederland ook moeten hebben, vond De Groot. Want met dit soort toetsen zou je korte metten kunnen maken met de willekeur van cijfers die hij in Nederlandse klassen zag. De Groot zette zijn ideeën uiteen in het spraakmakende 'Vijven en zessen'. Zijn werk sorteerde effect: ten eerste kreeg hij in 1966 de opdracht van de gemeente Amsterdam om een studietoets te ontwikkelen die openbare basisscholen in de 6e klas konden afnemen, de voorloper van de latere Cito-toets. Twee jaar later werd in opdracht van het ministerie van Onderwijs een Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito) opgericht.

Wat kaart De Groot precies aan in zijn boek? Allereerst beschrijft hij de manier van cijfers geven in het toenmalige onderwijs. Daarvoor put hij, behalve uit eigen onderzoek, uit 2 analyses door collega's van ruim 50.000 rapportcijfers uit het vo. Vervolgens plaatst hij daar een ander, in zijn ogen rechtvaardiger, systeem tegenover.

DE INZICHTEN

Willekeur in beoordeling De Groot constateert dat cijfers enorm veel nadruk krijgen in het (vooral voortgezet) onderwijs, maar dat ze elke hardheid missen: ze zijn willekeurig en subjectief. Een 5 of 7 betekent bij de ene leraar iets anders dan bij de andere. De een rekt streng, de ander soepel en dat leidt tot grote verschillen tussen leraren, scholen en vakken (voor wiskunde krijg je sneller een onvoldoende dan voor gym). Bovendien geven die cijfers hooguit een rangorde aan (een 8 is meer dan een 4), maar zijn de intervallen tussen de cijfers niet gelijk (een 8 is inhoudelijk niet per se dubbel zo goed als een 4 en het verschil tussen 6 en 8 is niet per se hetzelfde als tussen 4 en 6). Dat betekent dat je ze eigenlijk niet, zoals de meeste scholen wel doen, mag middelen. Naast de cijfers laten scholen bij beslissingen, over wel of niet overgaan, ook nog eens algemene indrukken over de leerling meewegen. Bijvoorbeeld: deze leerling is ongeschikt voor vwo, is lui, onrijp, kan het eigenlijk best. Dat is niet pedagogisch, maar paternalistisch, oordeelt De Groot. De fundering is subjectief en voor leerlingen (en ouders) is het ondoorzichtig waar ze nu precies op worden beoordeeld.

Onrechtvaardig systeem Verder blijkt uit de analyses dat altijd zo'n kwart van de leerlingen een onvoldoende haalt, zoals Posthumus jaren daarvoor ook al had aangetoond (zie kader volgende pagina). Dat vinden scholen kennelijk heel normaal, maar De Groot verbaast zich erover. Onderwijs zou toch als uitgangspunt moeten

hebben dat iedereen in principe een voldoende kan halen. Als iemand onder de maat presteert, moet je de fout eerder bij je eigen onderwijs zoeken dan bij de leerling.

DE WET VAN POSTHUMUS

In elke klas behaalt altijd 1/4 van de leerlingen een onvoldoende. Dat is de wet van Posthumus, vernoemd naar de onderwijskundige Kees Posthumus, die dit fenomeen in 1940 voor het eerst belichtte. Hoe werkt die wet? Een leraar stemt de lessen én cijfers onwillekeurig af op de middenmoot. Deze groep, ongeveer 1/2 van de klas, haalt voor de toets een 6 of 7, 1/4 haalt hogere cijfers en 1/4 haalt een onvoldoende. Maar elke klas, hoe begaafd de leerlingen ook zijn, heeft zo'n middengroep. Dat betekent dat een leerling in de ene klas bij de uitblinkers kan behoren en in de andere klas een middenmoter blijft. Hoe dit onbewust ingesleten zit, blijkt uit het feit dat veel leraren (vooral in VO en HBO) vinden dat wanneer de hele klas een voldoende haalt, dit eigenlijk getuigt van slecht onderwijs.

Om te komen tot een **rechtvaardiger schoolsysteem**, waarin alle leerlingen gelijke kansen krijgen, zijn volgens De Groot 3 dingen nodig:

1 OBJECTIEVE STUDIETOETSEN

De Groot beschrijft een soort toets die we nu kennen als de doorstroomtoets. Gemaakt door experts, gestandaardiseerd, met meerkeuzevragen (items), zodat er over goede of foute antwoorden geen misverstand kan bestaan, en een duidelijke **cesuur** voor voldoende/ onvoldoende. De Groot onderkent dat niet alles in items gevangen kan worden. Voor sociale vaardigheden of creativiteit is dat lastig. Maar dat zijn misschien ook niet de onderdelen waar je leerlingen op wilt selecteren. De Groot zegt niet dat ze onbelangrijk zijn of dat je er in het onderwijs geen aandacht aan hoeft te besteden, wel dat ze niet in een selectieve studietoets hoeven.

2 MINIMUMEISEN

We zijn alleen 'gericht op discrimineren tussen leerlingen, terwijl wij onvoldoende denken over en nooit behoorlijk definiëren wat wij eigenlijk met hen willen bereiken'. De Groot pleit voor het vaststellen van minimeisen: een 'houvast biedende formulering van wat het onderwijs in ieder geval aan elk moet bijbrengen'. De studietoets is bedoeld om te kijken of dat inderdaad gebeurt. Deze moet zo samengesteld zijn dat iedere leerling er in principe een voldoende voor kan halen.

3 SELECTIEVRIJ ONDERWIJS

Onderwijs is bedoeld om leerlingen te ondersteunen bij hun leerproces. Dat doe je door veel feedback te geven en hun ruimte te geven om fouten te maken en vragen te stellen, zonder dat ze daarop afgerekend worden. Leraren moeten er dus niet van uitgaan dat sommige leerlingen het toch nooit halen. Het is de taak van leraren om ervoor te zorgen dat elke leerling, mits deze zich voldoende inspant, aan die minimum-eisen kan voldoen.

IN DE KLAS

Sta zo nu en dan een stil bij jouw oordelen of meningen over leerlingen: waar zijn die precies op gebaseerd? En kan je die onderbouwen? (zie [artikel](#) 'Schep kansen voor alle leerlingen'). Door jezelf en je collega's te dwingen met feitelijke data te komen, sluit je willekeur en subjectieve oordelen uit. Hecht niet te veel aan cijfers, is een andere les. Het hart van je werk ligt niet in selectie, maar in leerlingen iets bijbrengen. En voor leerlingen die het niet meteen oppikken, span je je extra in. Leg leerlingen dus niet voortdurend langs de meetlat, maar help ze verder. Dat doe je door hun veel **feedback** te geven en volop kansen om zich de stof in eigen tempo eigen te maken. Zo werk je samen met hen aan betere leerprestaties.

- [Artikel](#) De Centrale Eindtoets en het schooladvies
- [Artikel](#) Draad kwijt over de Eindtoets?
- [Artikel](#) De eindtoets is niet de grote gelijkmaker
- De Groene [Amsterdammer](#) Van toets naar toets
- [Artikel](#) Het verdriet van Cito

